

הלב פתוח לרווחה

החלטה מס' 18

מדינת ישראל
משרד הרווחה והשירותים החברתיים
תחום מנהל ומשק – יחידת המכרזים

פרוטוקול מס' 16/2011

פרוטוקול מישיבת וועדת המכרזים המשרדית לרכישות טובין ושירותים
שהתקיימה בירושלים ביום ד' 16.03.2011

חברים:

מר שלמה גביסון, מנהל תחום מנהל ומשק – יו"ר הוועדה
גב' עדינה אטינגר, סגנית חשב המשרד
עו"ד ליהיא שטרן-פיליפסון, נציגת היועצת המשפטית

מרכזת הוועדה: גב' אורה אברגיל

הנושא על סדר היום:

התקשרות בפטור ממכרז האוניברסיטה העברית (500701610), להפעלת פרוייקט "תזונה ומשפחה".

החלטת הוועדה: הוועדה מאשרת את ההתקשרות לפי תקנה 3א לתקנות חוק חובת המכרזים.

היקף ההתקשרות:

היקף ההתקשרות מיום 19.01.2011 ועד ליום 31.12.2011, הינו בסך עד 43,000 ₪ בהתאם לפירוט המצ"ב.

משרד הרווחה מממן שעות עבודה של תזונאיות בהתאם לפירוט המצ"ב עבור השתתפות בהכשרה והנחיית קבוצות וכן נסיעות במסגרות אלו, ועבור עריכת ימי עיון בנושא, הכל עד לסכום של 43,000 ₪.

תקנה תקציבית: 23.10.25.10 – מותנה בקיום תקציב בפועל ובאישור חוק התקציב לשנת 2011. לא תתבצע התקשרות עם הספק כל עוד לא נחתם חוזה ו/או כתב הזמנה חתום כדין.

הערות ונימוקים להחלטה:

מדובר בהתקשרות בפטור ממכרז, האוניברסיטה העברית, להפעלת שלב ב' בפרוייקט "תזונה ומשפחה" בקרב מקלטים לנשים נפגעות אלימות ברחבי הארץ וסוכנויות רווחה בירושלים.

מדובר בפרוייקט המשלב את תחום העבודה הסוציאלית ותחום התזונה.

מטרת הפרוייקט הינה לקדם חינוך לתזונה בריאה, הרגלי אכילה ותתייחסות להיבטים ולתפקידים הרבים שיש לאוכל בחיי היום יום בקרב משפחות וילדים בסיכון.

לדברי המפקחת הארצית על המקלטים, הפרוייקט מתאים לצרכי האוכלוסייה השוהה במקלט, שכן המקלט מהווה עבורם בית זמני והתוכנית מאפשרת שילוב של פעילות חווייתית של הכנה ואכילה עם לימוד והתחברות לעצמי. ערך נוסף של התוכנית טמון בהיותה משלבת פעילות משותפת לאמהות ולילדיהן.

עלות הפרוייקט לשנה הינו בסך של 355,992 ₪, כאשר משרדנו מממן שעות עבודה של תזונאיות עבור השתתפות בהכשרה ובהנחיית קבוצות ונסיעות לצרכים אלו ועבור עריכת ימי עיון בנושא עד לסכום של 43,000 ₪.

בהתאם לדברי הגורם המקצועי, האוניברסיטה העברית היא זו שבנתה את הפרוייקט, מיישמת את הפרוייקט ומנהלת אותו, ולכן הינה ספק יחיד לנושא זה.

לפיכך, הוועדה מפנה את הגורם המקצועי לפעול בהתאם לסעיף 3א לתקנות חוק חובת המכרזים.

עו"ד ליהיא שטרן-פיליפסון

גב' עדינה אטינגר

מר שלמה גביסון – יו"ר הוועדה

י' אדר ב' תשע"א

16 מרץ 2011

חברי וועדת מכרזים

הנידון: בקשה לפטור ממכרז להפעלת פרוייקט "תזונה ומשפחה" ב 2010

פרוייקט "תזונה ומשפחה" תוכנן ע"י בית הספר לעבודה סוציאלית, האוניברסיטה העברית בשיתוף פעולה עם אשלים ומשרד הרווחה.
הפרוייקט משלב את תחום העבודה הסוציאלית ותחום התזונה.
מטרות הפרוייקט לקדם חינוך לתזונה בריאה, הרגלי אכילה והתייחסות להיבטים ולתפקידים הרבים שיש לאוכל בחיינו.
כמפקחת ארצית על המקלטים, "הרמתי את הכפפה" והפרוייקט מופעל במקלטים ברחבי הארץ.
הפרוייקט מתאים מאוד לצרכי האוכלוסייה השוהה במקלט, שזהו ביתם הזמני של נשים נפגעות אלימות וילדיהן והוא מאפשר הן התערבות המשלבת פעילות חווייתית של הכנה ואכילה עם לימוד והתחברות לעצמי, והן פעילות משותפת אמהות וילדים.
עלות כל הפרוייקט לשנה הינו 355,992 ₪ כאשר משרד הרווחה מממן 42,952 ₪ שעות עבודה של תזונאיות עבור השתתפות והנחיית קבוצות, וכן נסיעות לצרכים אלו, כמו בן השתתפות התזונאיות בימי עיון עד לסכום של 43,000 ₪.
אנו מבקשים את אישורכם בפטור ממכרז. היות והאוניברסיטה העברית בנתה את הפרוייקט מיישמת אותו ומנהל אותו, והיא היחידה המסוגלת לתת ביצוע לפרוייקט זה.

בברכה,

מיכל חנוך אחדות
מפקחת ארצית בנושא אלימות במשפחה
(מקלטים ודירות מעבר)

העתק: יעל הרמל, מנהלת השרות
מרגלית שושן, תקציבנית השרות

מיכל חנוך אחדות

מאת: Yehudit Avnir [yuka@mscc.huji.ac.il]

יום ראשון 14 נובמבר 2010 10:11: נשלח

אל: Miri Cardonis, Mor Karen; מיכל חנוך אחדות; סיגל ישראלי

עותק: bilhabac@mscc.huji.ac.il; שלמה גביסון; מרגלית שושן; יעל הרמל

נושא: Re: אישור השתתפות התזונאיות

שלום רב,

זכור התוכנית הארצית אושרה על בסיס עקרונות אישור תוכניות באשלים. דהיינו: א. שיתוף פעולה ברמה הארצית ב. המשכיות והטמעה. ואכן, האישור הזה התקבל לאחר הסכמה של משרד הרווחה להיכנס לשותפות זו שתעשה דרך פעילות במקלטים בין עובדות סוציאליות של המשרד ותזונאיות של המשרד. במסגרת הסכמה זו, התשלום לתזונאיות היה באחריות המשרד. דבר זה מופיע בדברי מר מנחם וקשל, בפרוטוקול הוועד המנהל של אשלים שאישר את התוכנית. כיוון שהתוכנית אושרה מאד מאוחר ועל מנת לא לעכב את תחילתה, לקח עליו בית הספר לעבודה סוציאלית כפתרון ביניים לשלם לתזונאיות. בפועל, מאוחר יותר, התברר כי המשרד מתקשה למצוא פתרון פרוצדוראלי להסדר התשלום לתזונאיות. כך שלא הוחזר מימון בית הספר לגבי הפעילות שכבר נעשתה ונוצר קושי למצוא פתרון שיאפשר פעילות נוספת (הטמעת התוכנית).

יש לציין שהתוכנית הבסיסית הופעלה כמתוכנן, במקלטים עם תזונאיות המשרד. התוכנית לוונה במחקר שסוכם בכתב ואף נערכה פגישה רחבה של הפקת לקחים לאחר סיום התוכנית. בעקבות מפגש זה, אף עלו רעיונות כיצד ניתן לשכלל עוד יותר את הסבב השני – כהתחלה של הטמעה.

לאחר שלא נמצא פיתרון לתשלום התזונאיות, נעשתה פנייה בכתב מטעם בית הספר ואשלים, למשרד הרווחה. אולם, תהליך חיפוש הפתרון טרם הסתיים. הפתרון שהחל להתגבש כמעשי היה פטור ממכרז - הייתה תקשורת מתמשכת של הפרוייקטוריות עם גורמים שונים במשרד סביב נושא זה. (יעל הרמל, מיכל חנוך אחדות, וסיגל ישראלי המפקחת החדשה על התזונאיות).

נראה היה כי חלה התקדמות לקראת פתרון, אולם מתברר שעולים קשיים גם סביב פתרון זה. במיוחד סביב הדרישה לקבל הסכמה שמית מפורשת של תזונאיות המשרד.

ניתן לעדכן היבטים של התוכנית כפי שעולה במייל של מיכל, כגון לוחות זמנים. אבל לשם יעילות עדיין זה, צריך שהבעיה לגבי העסקת התזונאיות תבוא לידי פתרון.

יש לציין שהמשרד לקח על עצמו את הפרוייקט מלכתחילה מתוך הסכמה עם העקרון של המשכיות והטמעה, - שאם לא כן, התוכנית לא היתה מאושרת באשלים. אכן, המאמצים למצוא פתרונות לענין, למיטב הבנתנו, היו מתוך נגמה להמשך כזה. מכאן חשוב להמשיך לפעול ברוח זו. חבל שקושי טכני מעכב כל כך את המשך היישום.

נראה לנו שכולנו רוצים בקידום התוכנית כפי שהיה החזון שלה מלכתחילה. יש לקוות שתמצא במהירות הדרך לפתור בעיות פרוצדוראליות על מנת שאפשר יהיה להידרש לקידום הפעילות הלכה למעשה.

בברכה

יהודית אבניר

----- Original Message -----

From: מיכל חנוך אחדות
To: סיגל ישראלי; Mor Karen; yehudit avnir; Miri Cardonis
Cc: שלמה גביסון; מרגלית שושן; יעל הרמל
Sent: Wednesday, November 10, 2010 4:00 PM
Subject: RE: אישור השתתפות התזונאיות.

שלום רב,

21/11/2010

תקציב 2010 – 2011 (בש"ח, למי שער הדולר, נובמבר 2010)

האגודות האזוריות 2010	משרד הרווחה 2010	השתתפות אשכול 2010	עלות כוללת 2010	
73,528	0	74,256	147,784	כוח אדם (שוטף) למעטפת
23,660	0	24,024	47,684	ניהול אקדמי 15% משרה לפי \$87,200 למעורה מלאה
49,868	0	50,232	100,100	מנהל הפרוייקט ב-50% משרה לפי \$55,000 למעורה מלאה
15,288	27,300	15,652	58,240	הוצאות (שוטף)-לתכנית המקלטים
7,644	0	7,644	15,288	סדנת הכשרה למטפלים: 3 ימים X7 שעות, לפי 350 ש"ח לשעה במחירי נש"מ, 2 מרצים לכל יום
7,644	0	8,008	15,652	ציוד וחומרים לקבוצות שיופעלו על ידי אנשי מקצוע (כיבוד, מצרכי מזון, כלים וכד'), 10 קבוצות, 6 מפגשים לכל קבוצה, 250 ש"ח למפגש לפי הצעות מחיר
0	9,464	0	9,464	שעות עבודה של תזונאיות עבור השתתפות בהכשרה, 10 איש 18 שעות לפי 50 ש"ח לשעה
0	3,640	0	3,640	נסיעות להכשרה-תזונאיות, עו"ס ואמהות בית, 3 ימים, 20 אנשי מקצוע, 60 ש"ח ליום
0	12,376	0	12,376	שעות עבודה של תזונאיות עבור הנחיית קבוצות, 10 איש 12 שעות לפי 100 ש"ח לשעה
0	1,820	0	1,820	נסיעות של תזונאיות עבור השתתפות בהנחיית קבוצות, 6 מפגשים, 10 תזונאיות, 30 ש"ח ליום
58,604	0	60,060	118,664	הוצאות (שוטף)-לתכנית הכשרת סטודנטים
21,112	0	21,476	42,588	מרכז ומתאם עבור סטודנטים בשליש משרה לפי \$31,000 למעורה מלאה
2,548	0	2,548	5,096	ציוד וחומרים לקבוצות שיופעלו על ידי סטודנטים (כיבוד, מצרכי מזון, כלים וכד'), 6 קבוצות, 4 מפגשים לכל קבוצה, 200 ש"ח למפגש ליווי הצעות מחיר
4,004	0	4,368	8,372	נסיעות סטודנטים לתזונה
2,912	0	3,276	6,188	חונכות-תזונאיות לסטודנטים: 100 ש"ח לשעה, 3 חונכות ל-3 מפגשים ב-3 שעות
27,300	0	27,300	54,600	מדריכות בהכשרה מעשית, 825 ש"ח לחודש למדריך עבור כל סטודנט*12 מדריכות
728	0	1,092	1,820	סדנת הכנה לסטודנטים לתזונה, 8 שעות לפי 280 ש"ח לשעה כולל מע"מ
0	15,652	15,652	31,304	הוצאות אחרות
0	15,652	15,652	31,304	תיעוד ומחקר
147,420	42,952	165,620	355,992	סה"כ

Mitspeh Daphna

From: Mor Karen
Sent: יום ראשון 06 פברואר 2011 14:38
To: Mitspeh Daphna
Subject: תזונה ומשפחה FW:

בבקשה ל 02/6708306

From: Primak Hana
Sent: Sunday, February 06, 2011 14:00
To: Mor Karen
Subject: תזונה ומשפחה

קרן, נניח שתקציב אשלים לשנה בכל הפרוייקט כולל מקלטים והכשרות לסטודנטים הוא בממוצע 185,000 ש. מתוך זה 88,846 הם כספי תרומות (לא תקציב ממשלתי) ואילו 76,154 הם מתקציב המדינה.

מזקה,
חנה פרימק
סמנכ"לית כספים
0507-236671
02-6557162
ישיבת נדבנד ישראל אשלים

הנדון: פרוט סעיף "מחקר ותיעוד" בפטור ממכרז.

שלום רב,

את תוכנית "תזונה ומשפחה" במקלטים ילווה מחקר הערכה וכן תיעוד של התוכנית. המחקר יכלול שאלונים אשר יינתנו הן לאנשי המקצוע והן למשתתפות הקבוצה. שאלונים אלו ינתחו ויועבדו לכדי דו"ח מחקר מפורט על התוכנית. בנוסף יערך תהליך תיעוד של התוכנית אשר יביא בסופו של דבר להפקת חוברת מערכים שתופץ לאנשי המקצוע בשטח.

להלן פרוט סעיף "תיעוד ומחקר" מהפטור למכרז ועלויותיו:

משרד הרווחה	אשלים	תחזית עלות בש"ח	סעיפי ההוצאה:
1,564.50	1,564.50	3,129	הכנת שאלונים
500.00	500.00	1,000	העברת שאלונים
2,500.00	2,500.00	5,000	הקלדת נתונים
4,687.50	4,687.50	9,375	ניתוח נתונים
2,900.00	2,900.00	5,800	הכנת דו"ח מחקרי
500.00	500.00	1,000	איסוף ועיבוד מערכי הדרכה
3,000.00	3,000.00	6,000	הפקת חוברת מערכים
15,652.00	15,652.00	31,304	סה"כ שנה א'

בברכה
מירי ורד – קרדוניס
רכזת התוכנית

מדינת ישראל
משרד הרווחה והשירותים החברתיים
תחום מינהל ומשק

01 נובמבר 2010
כ"ד חשוון תשע"א

לכבוד:
מירי ורד קרדוניס, עו"ס
אגף משאבי אנוש
האוניברסיטה העברית

הנדון: פרויקט תזונה ומשפחה

שלום רב,

בשנה שעברה נטלו חלק כ- 10 תזונאיות המועסקות כנותנות שירותים במשרד הרווחה בפרויקט תזונה ומשפחה, שכלל הכשרה והנחיית קבוצות במקלטים לנשים נפגעות אלימות. יש לציין כי, העסקת התזונאיות בפרויקט לא נעשתה במסגרת שעות עבודתן השוטפת במסגרות המשרד השונות אלא בנוסף, אגב התקשרות אישית מולן ובתור היותן עצמאיות. לפי הבכתי, מתוכנן פרויקט זה להתחיל גם השנה ב- 8 מרכזים הפזורים ברחבי הארץ. מאחר שאני ממלאת את תפקידי הנוכחי מחדש מאי 2010 בלבד ולא הייתי מעורבת בפרויקט כלל, ומאחר שההתקשרות עימן הייתה עצמאית ולא במסגרת המשרד, הרי שיש לבדוק את מוכנותן ליטול בו חלק גם השנה, באופן אישי.

בברכה
סיגל ישראלי
מפקחת ארצית לתזונה

העתק:
מר ש. גביסון - מנהל תחום מינהל ומשק
הגב' מ. חנוך אחדות - מפקחת ארצית בנושא אלימות במשפחה

"תזונה ומשפחה": התערבות משולבת של עבודה סוציאלית ותזונה – המשך פיתוח והרחבה ארציים

<p>תזונה ומשפחה: התערבות משולבת של עבודה סוציאלית ותזונה – המשך פיתוח והרחבה ארציים</p>	<p>שם התוכנית:</p>
<p>1. קידום תזונה בריאה בקרב משפחות בסיכון תוך התמקדות בילדים בסיכון - שיפור בריאות ותפקוד. 2. קידום תפקוד משפחתי – העצמת המשותפים, קידום תקשורת משפחתית ושיפור התפקוד האישי וההורי. 3. הטמעת הידע המעשי המצטבר בעבודתם השוטפת של עובדים סוציאליים העובדים עם משפחות וילדים בסיכון ובעבודתם של תזונאים. 4. המשך פיתוח ידע אינטר-דיסציפלינארי וכתובת חומרי עזר לאנשי מקצוע אשר יסייע בקידום משפחות בסיכון.</p>	<p>המטרות:</p>
<p>1. משפחות וילדים בסיכון 2. תוכנית ייעודית - עובדים סוציאליים המועסקים במקלטים לנשים נפגעות אלימות ותזונאים המועסקים במשרד הבריאות ובמשרד הרווחה. בנוסף, עובדים סוציאליים מלשכות רווחה וממסגרות רלוונטיות אחרות אשר יבחרו להשתתף כפרויקט. 3. סטודנטים לעבודה סוציאלית ולמדעי התזונה.</p>	<p>אוכלוסיות היעד:</p>
<p>1. הכשרה של עובדים סוציאליים ותזונאים מאזורים שונים בארץ. ההכשרה תתקיים בבית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית, באוניברסיטה העברית, ירושלים. תתקיים הכשרה נפרדת לסטודנטים. 2. המשך הפעלת ההתערבות בקרב משפחות החיות בסיכון ברחבי הארץ, המתגוררות במקלטים לנשים נפגעות אלימות, על ידי עובדים סוציאליים ותזונאים תוך ליווי, ייעוץ ומעקב. 3. הכשרה של סטודנטים לעבודה סוציאלית ולתזונה ברמת התיאוריה והפרקטיקה של ההתערבות, והפעלת ההתערבות בקרב משפחות בסיכון בירושלים. 4. הפקת חומרי עזר לאנשי מקצוע אודות התערבויות המשלבות בין תחומי הידע מהמקצועות השונים לצורך קידום מצבם של משפחות וילדים בסיכון.</p>	<p>תוכנית פעולה:</p>
<p>ביה"ס לעו"ס ולרווחה חברתית, האוניברסיטה העברית, י-ם. ביה"ס למדעי התזונה, האוניברסיטה העברית, רחובות. משרד הרווחה – השירות לרווחת הפרט והמשפחה, פיקוח ארצי על המקלטים ודירות המעבר לנשים נפגעות אלימות. משרד הרווחה – פיקוח ארצי לתזונה. משרד הבריאות – המחלקה לתזונה בבריאות הציבור.</p>	<p>שותפים:</p>
<p>מקלטים לנשים נפגעות אלימות ברחבי הארץ וסוכנויות רווחה בירושלים.</p>	<p>אתרי הפעולה:</p>
<p>דצמבר 2010 – אוקטובר 2011</p>	<p>תקופת הביצוע:</p>

א. רקע מדעי

למזון שאנו אוכלים יש השפעה משמעותית על מצב בריאותנו. המחקר המדעי בתחום התזונה מראה בעקביות כי בעוד לתזונה מאוזנת יש השפעה משמעותית על מצב בריאותי תקין, ולתזונה לקויה יש השפעה על התפתחותן של מחלות (סמיש-טלאור, 2006). השפעה זו משמעותית במיוחד בקרב ילדים, מאחר שתזונה נכונה חיונית לצורך התפתחותם התקינה. מחקרים מראים כי תזונה לקויה בתקופת הילדות עלולה להשפיע על עיכובים בהתפתחות שיש בהם כדי להגביל ולפגוע באיכות החיים באופן ניכר (Harper & Marcus, 2003).

בשנים האחרונות גדלה המודעות הציבורית לחשיבות התזונה הנכונה בקידום הבריאות ובמניעת מחלות. נוסף על ביסוס הידע על הקשר שבין תזונה ובריאות, החל להצטבר ידע רב באשר לקשר שבין תזונת הפרט לבין תפקודו ובין תפקוד אישי ומשפחתי לבין תזונת בני המשפחה. כך למשל, הצטבר לאחרונה ידע על הקשר שבין התנאים הסוציו-אקונומיים של המשפחה ובין תזונת חבריה. מחקרים אלה מראים כי משפחות מרקע סוציו-אקונומי נמוך מתקשות לעיתים קרובות לרכוש מזון מספק ומתאים לדרישות התזונתיות של בני המשפחה (Dowler, 2002), וכתוצאה מכך, עשויות לסבול מחוסר ביטחון תזונתי (קאופמן וסלונים-נבו, 2004). בישראל נמצא כי 22% מכלל בתי האב בישראל (שהם 400,000 משפחות), סובלים מחוסר ביטחון תזונתי (גיויט-מכון ברוקדייל, 2003).

למקצוע העבודה הסוציאלית ולמקצוע התזונה ישנן נקודות השקה נוספות, המתווספות לדפוסי התזונה של משפחות מרקע סוציו-אקונומי נמוך, כפי שתואר לעיל. הרובד הבסיסי ביותר שבו מתחברים המקצועות מתבטא במשמעותו הסימבולית של "מזון" והמשמעויות הפסיכו-סוציאליות שלו בהתפתחות האדם והתהליכים המשפחתיים. מזון הינו המרכיב והצורך הבסיסי ביותר בחיי האדם, הצורך הראשוני הקודם לכל צורך אחר (Maslow, 1970). הוא מייצג את מרכיב "הקשר הראשוני" של האדם עם העולם, קשר המתחיל מהזנת האם את תינוקה, וככזה יוצר את האמון הבסיסי של אדם בזולת, שלמות פסיכולוגית פנימית ויכולת ליצור קשרים מספקים בהמשך החיים. על בסיס זה ניתן לראות כי הרגלי האכילה של ילדים משקפים בעקיפין את יחסי הגומלין בינם לבין הוריהם (סטאר, 1992). הרגלי האכילה של המשפחה סביב שולחן האוכל משמשים, על פי תפיסה זו, מיקרוקוסמוס של חיי המשפחה ומשקפים את תקינות היחסים ודרכי התקשורת ביניהם.

ב. תוכנית התערבות

הרציונאל לביצוע התוכנית

תוכנית "תזונה ומשפחה" משלבת בין ידע מתחום התזונה עם ידע מתחום העבודה הסוציאלית על מנת לקדם משפחות בסיכון ולשפר את תפקודן. מטרת התוכנית הן לקדם תזונה בריאה בקרב המשתתפים ואת התפקוד האישי והמשפחתי של בני המשפחה. התוכנית מציעה לספק למשפחות בסיכון ידע על תזונה נכונה ומאוזנת ומודעות להשלכות הבריאותיות והתפקודיות של סוגי מזון השונים. מידע זה יוכל לעזור למשפחות ברכישת מזון המותאם יותר לדרישות התזונתיות של בני המשפחה ובהכנת מאכלים בריאים יותר במסגרת התקציב.

נוסף על כך, מאחר ואכילה והזנה מתקיימים בהקשר משפחתי, דיון בנושאים תזונתיים מזמן גם התערבות בדרך נוחה ולגיטימית גם בנושאים משפחתיים, אישיים ובין-אישיים, מעבר לנושא הישיר של "תזונה נכונה". התחברות למשפחה דרך נושא האוכל, נמצאה כאמצעי טיפולי פחות מאיים לעבודה עם משפחות בסיכון. התוכנית הנוכחית מציעה לקדם נושאים המתקשרים לדפוסי והרגלי האכילה המשפחתיים או מתעוררים בסיטואציות של אכילה, כגון: השמת גבולות, עידוד ומתן חיזוקים חיוביים, תקשורת הורה-ילד וחשיבות הארוחות המשפחתיות.

תכנית זו עשויה לקדם משפחות בסיכון גם בגלל תהליכי ההעצמה המתרחשים בהתערבות וגם בגלל המשמעויות הסימבוליות של התזונה. כך למשל, ההשתתפות בתכנית המקנה ידע עשויה לתרום לביטחון העצמי ולתחושת המסוגלות של המשתתפים. כמו כן, כפי שתואר לעיל, למזון ישנה גם משמעות סימבולית מכיוון שתהליכי ההתפתחות הראשוניים, כגון יצירת הקשר בין ההורה לילד, בניית האמון הבסיסי ובניית הערך העצמי, מתרחשים כולם בהקשר של מזון (האם מניקה או מאכילה – ומעניקה). מאחר שמזון מתקשר באופן כה ראשוני עם נתינה, קבלה, דאגה ואהבה, יש לו גם משמעות סימבולית והנושא מעלה תחושות הקשורות ליחסים הראשוניים שבין האדם לאחרים בסביבתו. "הזנת" האם על ידי איש מקצוע, גם בביטוי הקונקרטי (האכלה) וגם בביטוי המופשט של הזנת כוחותיה, היא דרך מקצועית יעילה לתת מענה לצרכיה כאדם, ובכך גם לסייע בשיפור יכולתה להעניק לילדיה.

מערך התוכנית

התוכנית מבוססת על הפעלה ישירה של קבוצות הורים וילדים המונחות על ידי עובדת סוציאלית ותזונאית. במהלך המפגשים דנים המנחים עם המשפחות בתזונה בריאה וסוגיות משפחתיות, כמו קשר הורה-ילד, אקלים משפחתי, תפקוד הורי וכדומה. הפעלת התוכנית מלווה בהכשרה, הדרכה וייעוץ מקצועי מטעם האוניברסיטה, משרד הרווחה ואשלים.

אוכלוסיית היעד

נשים וילדים המתגוררים במקלטים לנשים נפגעות אלימות הפזורים ברחבי הארץ. המקלטים שישתתפו בתוכנית בשנת 2011 הם המקלטים שלקחו חלק בתוכנית בשנת 2009. נשים וילדים

אלה נחשפו לאלימות מתמשכת והם מגיעים למקלטים עקב מצבי אלימות קיצוניים ו/או מצבי סיכון אישיים ברמה הגבוהה ביותר, כולל סכנת חיים. בהתייחס למצבם, הן של האמהות הן של הילדים, נראה כי התוכנית המוצעת עונה על צרכיהם. המשך התכנית הארצית במקלטים תאפשר למספר רב יותר של משפחות להשתתף בקבוצות ולרכוש ידע בנושא תזונה אשר יסייע בקידום בריאותם ותפקודם של בני המשפחה.

ניסיון קודם ביישום התוכנית

התכנית המוצעת מתבססת על הידע אשר הצטבר בהפעלת תכנית "תזונה ומשפחה", שהופעלה בחמש השנים האחרונות. התכנית יועדה למשפחות בסיכון המטופלות בלשכות לשירותים חברתיים, ופעלה במסגרות הבאות – מועדוניות טיפוליות, מרכז למשפחה, תוכנית האתר המיוחד ומרכזי הורים ילדים (המגזר הכללי, במגזר החרדי ובמגזר הערבי). התכנית (שכונתה בעבר תכנית "גוף ונפש") הופעלה בשיתוף עמותת אשלים, בית הספר לעבודה סוציאלית ובית הספר למדעי התזונה באוניברסיטה העברית. במסגרת התכנית התקיימו קבוצות של הורים וקבוצות משולבות להורים – ילדים, אשר סיפקו ידע בנושא תזונה נכונה והתייחסו לדפוסי והרגלי האכילה המשפחתיים. זאת כדי להשפיע על מצבם התזונתי של בני המשפחה, ובייחוד הילדים, ולמנוע מצבי חולי הקשורים לתזונה ואופייניים לאוכלוסיות עניות.

תכנית "תזונה ומשפחה" לוותה במחקרי הערכה על מנת לבחון את יעילותה של ההתערבות בשינוי דפוסי האכילה המשפחתיים ומרכיבים של תפקוד ותקשורת משפחתית. ממצאי ההערכות הצביעו על הפנמה של ידע בנושא תזונה נכונה, יישומו בבית ועל שינויים שחלו בעקבות ההתערבות בתזונת בני המשפחה ובהרגלי האכילה. המשתתפים דווחו כי הם נתרמו גם מהנושאים המשפחתיים אשר נידונו וכי חלו שינויים בטיב האינטראקציות בינם ובין ילדיהם. נוסף על כך, המשתתפים הביעו שביעות רצון מעצם ההשתתפות בתכנית המקנה ידע, מהאפשרות לבלות זמן משותף עם ילדיהם ומהקשרים שנקמו עם יתר המשפחות בקבוצה. הסטודנטים ואנשי המקצוע אשר השתתפו בתכנית העריכו כי שילוב ותומי הידע בהתערבות זו תרמה לפיתוח יכולת התבוננות רחבה יותר על הפרט והמשפחה.

בשנת 2008 – 2009 הופעל שלב אי של הפרויקט כאשר התוכנית יושמה ב- 10 מקלטים לנשים מוכות ברחבי הארץ. מעקב אחר ביצוע התוכנית מלמד כי התכנית זכתה למשובים חיוביים ביותר מצד המשתתפות (עובדות סוציאליות ותזונאיות) – הן בעל פה והן בשאלונים שהועברו בתום התכשרה. בין השאר הופקו לקחים ומסקנות לשיפור לשלב ב'. אחד הלקחים המרכזיים היה הצורך לערב יותר את צוות המקלט ובייחוד את אם הבית בתהליך ובתכנית.

הכשרה

כדי לקיים את התכנית המוצעת יש להכשיר עובדים סוציאליים ותזונאים על מנת שיכירו את הרציונאל לשילוב בין המקצועות ואת הדרכים ליישום התכנית עם אוכלוסיות בסיכון. הכשרה התקיימה בשלב אי של הפרויקט במסגרת של סדנאות אשר התקיימו בבית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית באוניברסיטה העברית בירושלים.

בשלב ב' המוצע יש לקיים המשך הכשרה של העובדים הסוציאליים ותזונאים, הכולל הפקת לקחים ומסקנות מיישום הפרויקט בשלב א'. בנוסף, אמהות הבית של המקלטים לנשים יקבלו הכשרה גם כן.

שותפים

התכנית מתבססת על מנגנונים הקיימים במשרדים הרלוונטיים: משרד הרווחה והשירותים החברתיים ומשרד הבריאות. משרד הרווחה יקצה עובדים סוציאליים המועסקים במקלטים לנשים נפגעות אלימות, אשר יוכשרו להתערבות. התזונאים אשר ישתתפו בתכנית מועסקים (לפי שעות) במעונות משרד הרווחה. בתום תקופת ההכשרה יעבירו אנשי מקצוע אלו את ההתערבות במסגרת המקלטים לנשים נפגעות אלימות. יש לציין כי הכשרה זו תאפשר הרחבת מאגר אנשי המקצוע המיומנים בהפעלת התוכנית וביישומה גם במגוון נוסף של שירותים חברתיים.

תוכנית פעולה – שלב ב'

השלב:	התקופה:	העשייה:	התוצאה המצופה:
הכנה	דצמבר 2010 – ינואר 2011	1. הפקת לקחים ויישום מסקנות מהפעלת התוכנית בשלב א'. 2. גיבוש הידע וחומרי הלימוד. 3. גיוס אנשי המקצוע אשר ישתתפו בהכשרה.	* הכנת מערכי שיעור ורענון המערכים הקיימים. * גיוס של 10 עובדים סוציאליים ומספר זומה של תזונאים אשר ישתתפו בתוכנית
הכשרת אנשי מקצוע - המשך	ינואר 2011	בהמשך להכשרה שעברו אנשי המקצוע בשלב א' (2008-2009) ותקיים הכשרה נוספת לרענון החומר התיאורטי והפרקטי בנושא תזונה, עבודה סוציאלית, עבודה עם משפחות בסיכון והנחית קבוצות. יינתן דגש בהכשרה על יישום מסקנות ולקחים בשלב א' של התוכנית.	* השתתפות של כ 30 אנשי מקצוע בסדנאות (עויסיות, תזונאיות ואמהות בית). * הכשרה של סטודנטים לעבודה סוציאלית ולמדעי התזונה
הפעלת קבוצות "תזונה ומשפחה" ברחבי הארץ	פברואר-אפריל 2011	הפעלת קבוצות של הורים וילדים בסיכון במקלטים לנשים מכוות ברחבי הארץ. מדובר בשלב הטמעה שבו קבוצות "תזונה ומשפחה" יפעלו ברחבי הארץ באחריות המשרדים השותפים ותוך ליווי וייעוץ של האוניברסיטה. הפעלת קבוצות על ידי סטודנטים בסוכנויות רווחה בירושלים.	* הפעלת 10 קבוצות במקלטים לנשים נפגעות אלימות על ידי אנשי מקצוע. * הפעלת 6 קבוצות בסוכנויות רווחה בירושלים – על ידי סטודנטים. * יום סיכום מרוכז
סיום מעורבות	אוקטובר 2011	הפעלה עצמאית של הקבוצות	* קבוצות אלו יהוו חלק

<p>מהמענים הפסיכו-סוציאליים המסופקים למשפחות בסיכון המטופלות כלשכות. * הגברת המודעות של אנשי המקצוע לשילוב בין תחומי הידע וליכולת לקדם משפחות באמצעות התערבויות אלו. * הפקת חומרי עזר והפצתם.</p>	<p>כמקלטים לנשים מוכות ובלשכות לשירותים חברתיים על ידי אנשי המקצוע שקיבלו הכשרה. סיוס הליווי והיעוץ של האוניברסיטה לאנשי המקצוע בהפעלת הקבוצות.</p>		<p>האוניברסיטה בהפעלת התכנית</p>
---	---	--	----------------------------------

הכנה

החודשים הראשונים של התכנית יוקדשו להמשך גיבוש הידע הנדרש להכשרת לאנשי מקצוע. אנשי אקדמיה ואנשי שדה המלווים את הפרויקט יעסקו בכתיבה של מערכי שיעור והכנת הסדנאות, כולל חומרי העזר.

הכשרת אנשי מקצוע - המשך

בהמשך להכשרה שעברו אנשי המקצוע בשנה הראשונה של הפרויקט תמשיך ההכשרה בצורה של ריענון ויישום מסקנות משנה א' של התוכנית. ההכשרה תכלול שני חלקים: חלק תיאורטי וחלק מעשי. החלק התיאורטי יכלול סדנא בת יום אחד בה ילמדו המשתתפים על הקשר בין תזונה ותפקוד, על השתקפות הדינמיקה המשפחתית סביב שולחן האוכל, על הרציונאל להתערבות המשלבת בין תחומי הידע ועל תרומת ההתערבות לקידום תזונתי ובריאותי ולשיפור הקשרים במשפחה. כמו כן, המשתתפים ילמדו כיצד להפעיל הלכה למעשה את ההתערבות עם משפחות בסיכון וילדיהם: זאת על סמך הידע והניסיון אשר הצטברו בשנים האחרונות.

הפעלת קבוצות "תזונה ומשפחה" ברחבי הארץ

לאחר שנה שבה פעלה התוכנית ותמשיך התוכנית לפעול במקלטים לנשים מוכות ברחבי הארץ בהיקף של 8-10 קבוצות, כאשר ההיקף הסופי יקבע בהתאם ליישום האפשרי בשטח. ראשית, העובדים הסוציאליים יגייסו משתתפים לקבוצות מקרב דיירי המקלטים. משתתפי הקבוצות יהיו נשים שחוו אלימות במשפחה וילדיהן. הקבוצה תונחה במשותף על ידי העובד הסוציאלי והתזונאי. שנית, הקבוצות יחלו לפעול הלכה למעשה. כל קבוצה תיפגש 7 פעמים למפגשים בני שעה וחצי עד שעתיים.

רכז הפרויקט ילווה את שלב ההקמה, התכנון והיישום של ההתערבות.

בתום ההתערבות יתקיים יום מסכם, למשתתפים ומובילי הנושא, בו יערך דיון לגבי אופן הפצת הידע לאנשי מקצוע נוספים מתחום הרווחה והתזונה... על פי מטרות התוכנית אנשי המקצוע אשר הוכשרו בתכנית יהוו סוכנים שלה ויפיצו אותה במקום עבודתם.

סיום מעורבות האוניברסיטה בהפעלת התכנית

לאחר הפעלת הקבוצות בשלב ב' של התכנית תתחיל תכנית "תזונה ומשפחה" לפעול באופן עצמאי במקלטים לנשים נפגעות אלימות (כאשר קבוצות "תזונה ומשפחה" יונחו במשותף על ידי אנשי המקצוע שקיבלו הכשרה - העובדים הסוציאליים המועסקים במקום ותזונאי משרד הרווחה ומשרד הבריאות). תוכנית זו תהווה חלק מהמענים השוטפים המוצעים לנשים ולילדים המתגוררים במקלטים. מאחר והתכנית מתבססת על מנגנונים קיימים, ביצוע שוטף ועצמאי שלה אינו דורש משאבים רבים. במהלך השנה השלישית, בית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ובית הספר למדעי התזונה ימשיכו ללוות את התכנית ואת אנשי המקצוע המפעילים אותה, ייעצו ויסייעו, אולם לא ימשיכו בהכשרת אנשי מקצוע. המטרה בשנה זאת היא להבטיח את הטמעת הידע והפרקטיקה בשזיה ולסייע בהפעלה עצמאית של התכנית לקראת יציאתה של האוניברסיטה העברית מהתכנית והעברתה לתפעול עצמאי.

נוסף על ליווי הקבוצות, במהלך השנה האחרונה יופקו חומרי עזר אשר יקנו ידע תיאורטי ויישומי. אלו יסייעו בהפצת הידע המצטבר לאנשי מקצוע ברחבי הארץ לטובת משפחות וילדים בסיכון.

הכשרה של סטודנטים

במקביל להכשרתם של עובדים סוציאליים ותזונאים ולהפעלת קבוצות ברחבי הארץ, המדור להכשרה מקצועית ימשיך להכשיר סטודנטים להפעלת ההתערבות. בדומה לשנים קודמות, סטודנטים לעבודה סוציאלית ולתזונה יפעילו ביחד את התכנית בקרב משפחות בסיכון המטופלות בשירותים החברתיים בירושלים. הכשרה זו תקנה לדור ההמשך של אנשי המקצוע חשיבה הוליסטית לגבי הפרט והמשפחה והבנה לגבי נקודות ההשקה שבין המקצועות: תרומת התזונה להתפתחות ולתפקוד של הפרט והמשפחה ותרומת גורמים משפחתיים ותפקודיים להרגלי האכילה ולתזונה של הפרט והמשפחה. כמו כן, הפעלת התכנית כחלק מההכשרה המקצועית של הסטודנטים מאפשרת לקבוצה גדולה של אנשי מקצוע לעתיד לרכוש את הידע והכלים הדרושים להפעלת ההתערבות בשדה.

בכל שנת לימודים, סטודנטים לעבודה סוציאלית וסטודנטים למדעי התזונה ינחו בפועל את הקבוצות בפרויקט. הסטודנטים לעבודה סוציאלית יקבלו הדרכה שבועית לאורך תהליך בניית הקבוצה וגיוס המשתתפים ובמהלך גיבושה והנחיית המפגשים. הדרכה זו תסייע בתכנון הקבוצה ובתכנון הפעילויות במפגשים בהתאם למאפייני וצרכי הקבוצה והשירות הסוציאלי. מדריכי הסטודנטים לעבודה סוציאלית, שהינם עובדים סוציאליים המועסקים בשירות ומדריכי התזונה, ילוו את הסטודנטים. בכל הקשור להבניה והנחיה משותפת של המפגשים בהתאם לצרכי המשתתפים והשירות הסוציאלי. סיוע בהכנת מערכי ההדרכה התזונתית יקבלו הסטודנטים לתזונה בנפרד מחונכים, שהינם תזונאים מומחים. נוסף על כך, הסטודנטים ישתתפו בסדנאות שיערכו באוניברסיטה אשר יספקו רקע תיאורטי ומחקרי להבנת סוגיית התזונה בקרב משפחות וילדים בסיכון ולהבנת תהליכים משפחתיים, כפי שהם באים לידי ביטוי בסיטואציות של אכילה והאכלה.

עד כה הופעלה ההתערבות בעיקר בלשכות לשירותים חברתיים ובמרכזי הורים וילדים. אנו מעוניינים להרחיב את התכנית גם ליתדות נוספות בהכשרה המקצועית וכך לחשוף שירותים נוספים ואוכלוסיות חדשות להתערבות זו (כגון, מתבגרים במצוקה).

הערכת התכנית והמשך פיתוח וגיבוש ידע מקצועי

התכנית הנדונה הינה תכנית חדשנית, במובן זה שהיא מפתחת גוף ידע חדש, מכוונת להטמעתו בשירותי הרווחה השונים ברחבי הארץ, בקרב אנשי המקצוע בשדה, ובו זמנית, מכוונת להגיע ולתרום גם לאוכלוסיות היעד של התכנית. לפיכך, חשוב להעריך את התכנית ואת מידת השגת המטרות עבור כל אחת מקבוצות היעד (נשים וילדים במקלטים, אנשי מקצוע וסטודנטים). פירוט המטרות עבור כל קבוצת יעד מופיעה בחוברת "תזונה ומשפחה: קווים מנחים להתערבויות המשלבות ידע מתחום העבודה הסוציאלית וידע מתחום התזונה בעבודה עם משפחות בסיכון".

נוסף על ההערכה של ההתערבות, מאחר ואנו מעוניינים כי הידע המצטבר יוטמע בשירותי הרווחה ברחבי הארץ וכי אנשי מקצוע יצליחו להפעיל את ההתערבויות באופן שוטף גם אחרי תקופת ההכשרה, יש צורך בכתיבה והפצה של הידע ובהפקת חומרי עזר לאנשי מקצוע. רכו הפרויקט ורכז מרכז הלמידה ירכזו מרכיבים חשובים אלו של הפרויקט.